

'Onbewust NSDAP-lidmaatschap is een mythe'

Interview met historicus Malte Herwig

[Achtergrond](#) - 14 januari 2015 - Auteur: Marja Verburg

De Duitse regering heeft decennia lang verhinderd dat de VS het ledenbestand van de NSDAP aan Duitsland overdroegen. Veel Duitse prominenten zijn lid geweest van de nazi-partij, maar hebben dat altijd verzwegen. Dat schrijft journalist en historicus Malte Herwig in zijn boek 'De laatste lichting'. Volgende week spreekt hij in Nederland.

Minister van Buitenlandse Zaken Genscher, schrijvers Martin Walser en Siegfried Lenz, componist Hans Werner Henze en talloze andere Duitse prominenten blijken allemaal lid te zijn geweest van de NSDAP. Ze behoorden tot de zogenoemde flakhelersgeneratie (zie kader), jonge jongens van 16, 17 jaar uit de Hitlerjugend die vanaf 1943 werden ingezet om de Wehrmacht te steunen. Zij kregen na de oorlog allemaal jeugdamnatie.

Journalist en historicus Malte Herwig wil deze generatie niet veroordelen, maakt hij direct duidelijk in zijn boek. Hij heeft begrip voor hun positie, opgegroeid onder het nazi-regime als lid van de Hitlerjugend, legt Herwig in een telefonisch interview uit.

Waarom is deze flakhelersgeneratie altijd blijven zwijgen?

Boekpresentatie

Malte Herwig spreekt op [20 januari in Den Haag](#) en op [21 januari in Amsterdam](#) over zijn boek 'De laatste lichting. Hoe Hitlers jongste partijgenoten uitgroeiden tot de elite van het moderne Duitsland' (Amsterdam 2014), 280 pagina's, ISBN: 978 94 600 3744 3. [Uitgeverij Balans](#)

Herwig: "Daar zijn meerdere oorzaken voor. Het NSDAP-lidmaatschap is nu een stigma, waar je je voor schaamt. Het past niet in het cv van een oprechte democraat. Een psycholoog heeft me uitgelegd dat herinneringen over je eigen leven kunnen zijn als een dictator: je kunt het zo buigen dat je er als winnaar uit komt. Dingen die daar niet inpassen, kun je vergeten of verdringen.

Ik heb de afgelopen jaren zoveel mogelijk NSDAP-leden van de

flakhelersgeneratie gesproken, die inmiddels hoogbejaard zijn. Sommigen hebben het verdrongen of kunnen het zich echt niet meer herinneren. Dat kun je je ook wel voorstellen, ze waren nog zo jong en hebben zo veel meegemaakt in de oorlog. Ook mensen die altijd open zijn geweest over het feit dat ze de nazi-ideologie hebben aangehangen, wisten soms niet meer dat ze NSDAP-lid zijn geweest. Maar velen hebben er over gelogen en doen dat ook nu nog. Zo wordt vaak het excuus gebruikt dat ze zonder het te weten NSDAP-lid zijn geworden. Dat ze vanuit de Hitlerjugend automatisch lid werden gemaakt, bijvoorbeeld als cadeautje voor Hitlers verjaardag.”

Slechts zo'n 15 procent van de Duitsers was NSDAP-lid

Maar je kwam niet zomaar in de partij, schrijft Herwig in zijn boek. Slechts zo'n 15 procent van de Duitsers was NSDAP-lid. En er werden geen hele naziverenigingen automatisch lid gemaakt. Herwig: “Je moest het lidmaatschap zelf aanvragen en ondertekenen. Niet ondertekende aanvragen werden teruggestuurd. Het is dus een mythe dat je zonder het zelf te weten NSDAP-lid kon worden. En het is bizar dat historici en journalisten die mythe nog steeds herhalen.”

Gebruiken historici die uitleg dan nog steeds?

“Ja. Vorige maand verscheen bijvoorbeeld een studie naar het nazi-verleden van deelstaatparlementariërs in Bremen. Uitgevoerd door een historicus in opdracht van de deelstaat Bremen. Die schreef dat de NSDAP leden collectief uit de Hitlerjugend overnam. Ik heb hem gevraagd of hij daar bewijs voor had. Nee, schreef hij terug, alleen aanwijzingen en vermoedens. Dat vond hij genoeg.”

Uit uw boek blijkt ook dat de Duitse regering decennialang de overdracht van het NSDAP-ledenbestand, dat in handen van de VS was, heeft tegengehouden. Uiteindelijk werden de kaarten in 1994 overgedragen aan Duitsland.

Flakhelers

De flakhelers waren scholieren geboren tussen 1926 en 1928 die vanaf 1943 werden ingezet om de Wehrmacht te steunen. De meesten werden ingezet bij het luchtafweergeschut. Flak is de afkorting van *Flugabwehrkanone* (luchtafweergeschut). De generatie *Flakhelfer* kreeg in 1946 jeugdamnesticatie en kon juridisch niet vervolgd worden.

“Ja. Toen mijn boek in 2013 in Duitsland verscheen, zorgde die informatie voor ophef. Er zijn parlementaire vragen over gesteld. De Amerikanen hadden de archieven in 1945 ontdekt en in het Berlin Document Center ondergebracht. Daar hebben ze zelf jarenlang de kaarten van hoge Duitse politici eruit gehaald. Ze

hadden er geen belang bij dat het nazi-verleden van sommige West-Duitse bondgenoten bekend zou worden. Of dat bijvoorbeeld de Stasi (*de Oost-Duitse geheime dienst, MV*) aan die informatie zou komen. Dat is overigens begrijpelijk in de Koude Oorlog."

Al in de jaren zestig wilden de Amerikanen de archieven overdragen aan Duitsland, blijkt uit Herwigs boek. Hij licht toe: "Duitsland wilde die verantwoordelijkheid niet. Er stonden zoveel prominente figuren in de kaartenbakken. Terwijl: het ging niet om oorlogsmisdadigers. Het waren NSDAP-leden geweest.

"Duitsland doet alsof het wereldkampioen is in het verwerken van het verleden"

Duitsland doet alsof het wereldkampioen is in het verwerken van het verleden. Maar we willen niet weten dat de biografieën van naoorlogse Duitse democraten gebroken biografieën zijn. Dat is grote huichelarij. Daar kan ik me erg over opwinden."

Herwig benadrukt een aantal keer tijdens het gesprek dat er veel grijstinten zijn in het debat over het naziverleden. "Niet alle nazi's waren slecht. Mensen oordelen over anderen die NSDAP-lid waren, maar weten wel zeker dat opa en oma geen nazi's waren. Dat stoort me bijvoorbeeld ook aan de tv-serie '[Unsere Mütter, Unsere Väter](#)': de nazi's, dat zijn altijd de anderen. Dat is riskant. Menig democraat was vroeger nazi. Je moet erkennen dat ook intelligente burgerlijke jonge mensen ontvankelijk waren voor de nazi-ideologie."

Wat was het effect van die Kamervragen na uw boek?

"Die discussie is helaas op niets uitgelopen. Het ministerie van Buitenlandse Zaken antwoordde dat er geen bewijs voor is dat het de overdracht van de archieven probeerde te vertragen. Dat is er wel, ik citeer daarvoor Amerikaanse bronnen." Zo uitte de directeur van het Berlin Document Center bijvoorbeeld in een memo van 1987 zijn frustratie over de Duitse verdragingsstactieken, toont Herwig aan in zijn boek. En dan deden de Duitsers ook nog alsof de VS die archieven niet wilden overdragen, aldus de directeur.

Herwig: "Over dat memo zei het ministerie in 2013 dat het geen uitspraken doet over buitenlandse documenten. Maar wat hebben ze te verliezen? We moeten erkennen dat Duitsland gecompromitteerder was dan we denken. Ik ben van 1972. Dus die overdracht van die archieven speelde nog steeds tijdens mijn jeugd. Dat had ik niet gedacht."

NSDAP-ledenbestand

Dat het NSDAP-ledenbestand bewaard is gebleven, is te danken aan de Beierse molenaar Hans Huber. Toen de Amerikanen in april 1945 oprukten, brachten de nazi's de kaarten in allerijl met 20 vrachtwagens naar een papiermolen in de buurt van München, waar ze moesten worden vernietigd. Maar Huber verstopte de kaarten tot de Amerikanen er waren, die ze uiteindelijk onderbrachten in het Berlin Document Center. In 1994 zijn ze overgedragen aan het [Bundesarchiv](#) in Berlijn.

Het ministerie van Buitenlandse Zaken werd in 2013 geleid door FDP-minister Westerwelle en hoge FDP-staatssecretarissen, licht Herwig toe. Eén van de hoge politici die in de NSDAP-kaartenbak zat en dat ook wist, was FDP'er Hans-Dietrich Genscher, van 1974 tot en met 1992 minister van Buitenlandse Zaken. "Ik weet dat hij al die jaren heeft geprobeerd de overdracht van die archieven naar Duitsland tegen te houden, geholpen door zijn ambtenaren." Herwig heeft ook Genscher gesproken voor zijn onderzoek. "Hij zegt dat hij automatisch lid was geworden van de NSDAP zonder het te weten. Van sommigen geloof ik dat ze het echt niet meer weten of het hebben verdrongen, maar van Genscher niet."

Toen die archieven in 1994 dan uiteindelijk aan Duitsland werden overgedragen, werden toen massa's bekende Duitsers als NSDAP-lid ontmaskerd?

"Wel een paar. Genscher was de eerste, in de week na de overdracht. Daarna volgden nog een paar namen. Maar toen viel het in een doornroosjeslaap, tot ik in 2007 onderzoek begon te doen. Dat is ook niet zo gek. 1994 was vlak na de eenwording, er was toen veel meer aandacht voor de verwerking van het DDR-verleden en voor de ontmaskering van de informanten van de Stasi, de IM's."

De NSDAP-leden van de flakhelersgeneratie zijn uitgegroeid tot overtuigde democraten die de West-Duitse democratie hebben opgebouwd, schrijft u. Hoe zijn zij democraten geworden?

"De eerste reden is dat ze jong waren. Ze hebben tot het laatst in de Duitse strijd en de oorlog geloofd. Dat was niet alleen maar nazi-ideologie. Toen kwam het eind van de oorlog, de zomer van 1945. Een verdoofde stilte. De oorlog was voorbij, je leefde nog, daar was je blij om. Maar je hele wereldbeeld, waar je van kleins af aan mee was opgegroeid, werd onder je vandaan getrokken. Toen werden de nazi-misdaden bekend, kwamen de processen, het Bergen-Belsenproces al eind 1945, Neurenberg: de ene mokerslag na de andere. Dan besluit je: dat wil ik nooit meer, dat ik voor zoiets misdadigs word misbruikt. Als je 17 bent is een nieuw begin ook makkelijker dan als je 35 bent."

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel: <https://duitslandinstituut.nl/artikel/9731/onbewust-nsdap-lidmaatschap-is-een-mythe>